

85. výročí založení Státního zdravotního ústavu v Praze

Tisková zpráva o hlavních činnostech ústavu

Státní zdravotní ústav byl slavnostně otevřen 5. listopadu 1925. Od té doby prošel díky historickým a společenským událostem mnoha změnami, reformami a reorganizacemi. V současné době je příspěvkovou organizací Ministerstva zdravotnictví ČR. Jeho hlavní úkoly jsou stanoveny v § 84 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví.

Hlavním posláním SZÚ od doby jeho založení až do současnosti je ochrana a podpora veřejného zdraví v celém rozsahu, zejména pak epidemiologický výzkum a prevence infekčních i neinfekčních onemocnění a monitorování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky ve vztahu k životnímu prostředí.

Mezi současné hlavní odborné úkoly ústavu patří příprava podkladů pro národní zdravotní politiku v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví, metodická a referenční činnost, monitorování a výzkum vztahů životních podmínek a zdraví, ochrana zdraví při práci, hygiena výživy a bezpečnost potravin, bezpečnost výrobků určených spotřebitelům, postgraduální výchova lékařů i nelékařských zdravotnických pracovníků a zdravotní výchova obyvatelstva.

SZÚ je členem *International Association of National Public Health Institutes* (IANPHI).

V současné době SZÚ řeší 49 národních a 16 mezinárodních výzkumných projektů z nejrůznějších oblastí ochrany a podpory veřejného zdraví.

Orientací na výzkumné, referenční a expertizní činnosti, jakož i na mezinárodní spolupráci, spíše než na rutinní laboratorní činnosti, se Státní zdravotní ústav odlišuje od sítě regionálních zdravotních ústavů.

V rámci tiskové budou předneseny prezentace týkající se historie i současných odborných činností ústavu a budou zveřejněny nejnovější údaje o situaci v oblasti veřejného zdraví v České republice.

V následujících odstavcích jsou stručně představeny hlavní tématické okruhy činností SZÚ.

Podpora zdraví veřejnosti

V této oblasti je činnost zaměřena zejména na prevenci chronických neinfekčních onemocnění (především kardiovaskulárních onemocnění, nádorů a úrazů) a na výchovu obyvatel ke zdravému životnímu stylu. Hlavním cílem je zvyšování informovanosti populace o rizikových faktorech životního stylu, které ovlivňují zdravotní stav. Jde především o vliv výživy, pohybové aktivity, kouření a alkoholu, oblast duševního zdraví a prevenci HIV/AIDS. V rámci zdravotní výchovy obyvatel se připravují ediční zdravotně výchovné materiály a publikace, interaktivní programy a mediální kampaně, organizujeme také Dny zdraví v regionech. Zvláštní pozornost je věnována věkové skupině dětí a mladistvých především prostřednictvím programu WHO „Škola podporující zdraví“.

Monitorování a výzkum vztahů životního prostředí a zdraví

Pracoviště environmentálního zdraví se zaměřuje na hodnocení zdravotních rizik (známých i nových) ze složek životního prostředí – vody, vnějšího a vnitřního ovzduší a při nakládání s odpady. Jsou zde posuzovány nové postupy a technologie z hlediska zdravotních rizik, například způsoby úpravy pitné vody, nakládání s odpady, sanace starých zátěží apod. Dále

systematicky shromažďuje v rámci národního monitoringu údaje o kontaminaci běžného prostředí a hodnotí zdravotní dopady a rizika pro obyvatele ČR. Zkoumá se také, jak se vyvíjí výskyt různých druhů alergií u dětí, nebo jaké rizikové faktory vedou k jejich vzniku.

Seznámíme vás s posledními závěry o tom, nakolik závažné je znečištění ovzduší českých měst, jak velký podíl kontaminantů přijímáme pitím pitné vody a také jaké jsou pozorované časové trendy. Z naší činnosti se můžete například dozvědět, jaký je odhadovaný počet předčasně zemřelých v důsledku expozice z městského ovzduší, kolik lidí je zásobováno vodou s vyšším obsahem dusičnanů, anebo jsou-li persistentní chlorované sloučeniny, jejichž výroba a použití jsou již řadu let zakázány, stále přítomny v mateřském mléce českých žen.

Monitorování epidemiologické situace infekčních nemocí v ČR a činnost mikrobiologických laboratoří

SZÚ se podílí na monitorování a analýzách epidemiologické situace infekčních nemocí na národní a mezinárodní úrovni (ECDC, EU, WHO). Spolu s Odborem vědeckých informací a biostatistiky a vybranými národními referenčními laboratořemi OML spolupracuje na přípravě a průběžném hodnocení surveillance programů infekčních onemocnění, zakotvených v legislativě MZ ČR a v Usnesení vlády k národnímu programu na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR. Dále se účastní práce v komisích MZ ČR, zastupuje ČR v evropských sítích WHO, ECDC a OSN, věnuje se i konzultační a edukační činnosti.

Činnost mikrobiologických laboratoří (OML) pokrývá široké spektrum mikrobiálních agens. Celkem 26 akreditovaných Národních referenčních laboratoří zajišťuje laboratorní část programů surveillance infekčních onemocnění v souladu s českou i evropskou legislativou. Součástí těchto programů je i molekulární charakterizace bakteriálních agens. Molekulární data jsou hlášena do mezinárodních databází, zejména do Evropského centra pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC). Komplexní přístup k laboratorní diagnostice infekčních onemocnění přispívá ke zlepšení diagnostiky těchto onemocnění a ke zpřesnění vakcinačních strategií v České republice. Velmi důležitou činností je monitorování citlivosti mikrobiálních agens na antibiotika a zajišťování celorepublikové strategie antibiotické léčby infekčních onemocnění. Zvláštní akreditační pracoviště SZÚ zajišťuje pro mikrobiologické laboratoře České republiky Externí hodnocení kvality (EHK).

Ochrana zdraví při práci

SZÚ se podílí na chodu informačního systému kategorizace prací (tzv. „KaPr“), ve kterém se monitoruje expozice rizikovým faktorům práce a pracovního prostředí. Je zpracovatelem Národního zdravotního registru nemocí z povolání, v němž se monitoruje vývoj počtu a složení nemocí z povolání vznikajících v České republice. Slouží také jako Národní kontaktní centrum Evropské sítě podpory zdraví na pracovišti. V SZÚ funguje ordinace závodní preventivní péče, která na základě akreditace Ministerstvem zdravotnictví slouží jako základna pro specializační přípravu odborníků v pracovním lékařství. Každoročně se organizuje soutěž o titul „Zdravý podnik“.

Na tiskové konferenci Vás seznámíme mj. s nejnovějšími údaji o závažnosti expozice rizikovým faktorům práce a se situací v nemocech z povolání v ČR.

Hygiena výživy a bezpečnost potravin

Specializované pracoviště SZÚ je zaměřené na hodnocení zdravotních rizik spojených s dietární expozicí českého spotřebitele. Zabezpečuje národní posouzení rizik hlášených v systému rychlého varování EU pro potraviny, krmiva a předměty běžného užití. Zdravotně autorizuje potraviny nového typu a geneticky modifikované organizmy. Organizuje národní studie spotřeby potravin. Centrálně zabezpečuje tzv. total diet study, která hodnotí zdravotní

dopad živin i škodlivin obsažených v dietě a podle výsledků navrhuje úpravy hygienických limitů.

Z nedávných výstupů lze zmínit např. doporučení zabránit dovozu čínských nudlí s nadbytkem hliníku, zabývat se vážně zvýšeným obsahem jódu v konzumním mléce, zabývat se problematikou přívodu vitamínu D pro populaci, reálně hodnotit přívod živin u školních dětí, včetně spotřeby ovoce a zeleniny (program „ovoce do škol“), řešit vysoký přívod sodíku v české dietě, ale i nedostatek karotenoidů ve srovnání s dalšími zeměmi v Evropě, atp.

Bezpečnost výrobků určených spotřebitelům

Určená pracoviště provádějí toxikologické laboratorní zkoušky a vyhodnocení bezpečnosti u výrobků určených spotřebitelům, zejména u kosmetických prostředků a jejich ingrediencí, dále u výrobků pro děti, u hraček, chemických látek a přípravků, osobních ochranných pracovních prostředků, zdravotnických prostředků a dalších výrobků v působnosti zákona o obecné bezpečnosti výrobků. Zkoušky se provádějí pro účely státního dozoru dle požadavků orgánů státní správy, zejména pro orgány ochrany veřejného zdraví, Českou obchodní inspekci, Celní správu ČR, Policii ČR, ale i pro orgány Evropských společenství nebo jako placené služby pro podnikatelské subjekty, nevládní organizace nebo jiné právnické a fyzické osoby, včetně spotřebitelů. Toxikologické zkoušky se provádějí prioritně v modelových biologických systémech alternativními metodami in vitro (buněčné, tkáňové a orgánové kultury) a tam, kde je to odůvodněné, se provádějí metody biomedicíny ve skupinách dobrovolníků a související fyzikální a chemické zkoušky.